

İŞKENCE KONUSUNA YAKLAŞIMDA DÜŞÜLEN YANLIŞLAR

Dr. Emre KAPKIN*

İşkencenin insanın toplumsal örgütlenmesi kadar eski olduğunu düşünenecek olursak her insanın işkence konusunda bilgisi, düşüncesi ve duygusu bulunması doğaldır. Ancak konuya sistemli ve bilimsel olarak daha derinlemesine yaklaştıkça bu bilgi ve düşüncelerin bazı yanlışlıklar taşıdığını görmekteyiz. Dahası basit gibi görünen bu yanlışlıklar işkencenin önlenmesini olanaksızlaştırmaya dek uzanan sonuçlar yaratabilmektedir.

İşte bu nedenle bu kesimde işkence konusunda düşülen bazı yanlışlara ve olası sonuçlarına değineceğiz.

Bu yaklaşım yanlışlarını dört gruba ayırabiliriz:

- 1) İşkence olgusuna ilişkin olanlar
- 2) İşkencecilere ilişkin olanlar
- 3) İşkence görenlere ilişkin olanlar
- 4) İşkenceye hekim ya da araştırmacı yaklaşımına ilişkin olanlar

1. İşkence Olgusuna İlişkin Yanlışlar

1.1. İşkencenin Amacı

İşkencenin salt bilgi almak için uygulandığı inancı oldukça yaygındır. O denli yaygındır ki hem işkence yapan, hem yapılan hem de konuya doğrudan katılmayıp yalnızca varlığı hakkında bilgisi olan kişiler bu inançta birleşirler. Bu sonucu grup elde edilmeye çalışılan bilginin yaşamsal önemi olduğu durumlarda işkencenin haklı olabileceği biçiminde bir kamuoyu oluşmasına yetecek denli kalabalık bir grup oluşturmaktadırlar.

Oysa işkencenin en az üç temel amacı vardır: 1) Bilgi almak, 2) Kurbanın ruhsal örgütlenmesini bozmak ve 3) Toplumda korku yaratmak. Özellikle siyasal tutuklulara uygulanan işkencede ikinci ve üçüncü amaç öncelik kazanmaktadır. Bir siyasal örgüt üyesinden işkence altında bilgi alınabileceğini düşünsek bile bu bilgiye güvenilemeyeceği ya da bu bilginin yansız mahkemelerde kullanılamayacağı açıktır. Üstelik çoğu kez işkencenin bilgi almaktan çok doğru ya da yanlış bir bilgiyi kurbanı kabul ettirmeye -yani kurbanın ruhsal örgütlenmesini bozup inandırdığı bir gerçeğe ona zorla kabul ettirmeye- yönelik olduğunu biliyoruz. Öte yandan sodium amiyal sorgulamaları gibi -yasal ve kişi haklarıyla bağdaşır olmamakla birlikte- daha güvenilir ve daha pratik bir yöntemin kullanılmaması, bilgi alma amacının aslında çok da ciddi bir amaç olmadığı düşüncesini destekleyen bir olgudur.

O zaman işkencenin temel amacının kurbanın ruhsal örgütlenmesini zedelemek olduğunu söyleyebiliriz. Bilgi alma amacı ile kurbanın savunucu gücünü bilgi vermeme konusuna odaklamasına yol açan bir sahte hedef, bir tür şaşırtmacadır. Kurban, savunucu güçlerini bilgi vermemek gibi aslında çok da önem taşımayan bir kavramda yoğunlaştırırken ruhsal örgütlenmesini bir ölçüde savunmasız bırakmaktadır.

Burada ruhsal örgütlenme kavramını ruhsal sağlamlık ya da güçlülük anlamında kullanmadığımızı belirtmek gerekir. Deyim daha çok kişinin davranış ve tepki kalıpları, inanç sistemleri, değer yargıları açısından bir iç tutarlılık içerisinde olması biçiminde alınmalıdır. İşkence işte bu iç tutarlılığı bozmaya, kişide bir daha eski bütünlüğünü sağlayamayacağı biçiminde bir yıkım yaratmaya yönelmektedir.

Bu yanlışlığın en önemli sonucu bilgi vermemeyi başarabilmiş bir işkence kurbanının işkence sonrasında ortaya çıkan ruhsal bozukluk tablosunun işkenceyle neden-sonuç ilişkisini kabul etmeye karşı direnç göstermesi ve böylece sağaltım sürecini zorlaştırmasıdır.

* Psikiyatri Uzmanı,
TİHV İzmir Temsilciliği Konsültan Psikiyatristi.

** Bu yazı daha önce TİHV 1995 Raporu'nda yayımlanmıştır.

Bilgi vermiş olanın da yaşadığı ruhsal sorunların nedenini işkenceye değil kendi dirençsizliğine bağlaması ve bir anlamda sorunun nedenini içselleştirerek daha da ağır bir yıkıma uğramasıdır. Öte yandan bu yaklaşım elde edilmeye çalışılan bilginin önemi (örneğin ileri tarihteki bir sabotajın yeri ve zamanını öğrenme çabası) nedeniyle işkencenin haklı ve gerekli olduğu durumlar olabileceği biçiminde bir düşünceye yaygınlık kazandırarak bu insanlık suçunun yok edilmesi çabalarını yavaşlatmaktadır.

1.2. İşkence Türleri ve İşkencenin Şiddeti

Hemen her zaman işkencenin:

- 1) Fiziksel işkence
- 2) Psikolojik işkence

Biçiminde iki gruba ayrıldığını görüyoruz. Fiziksel işkence yöntemlerinin uzun listeleri yapılır, bireyin bu yöntemlerden hangisine ne ölçüde maruz bırakıldığı araştırılır ve işkence sonuçlarıyla bu veriler arasında ilişki kurulmaya çalışılır. Psikolojik işkence ise daha yüzeysel biçimde ele alınır ve işkence sonrası ortaya çıkan psikolojik bozukluk tablolarındaki rolü bile çoğu kez ihmal edilir.

Bu yaklaşım biçiminin hem hukuksal hem de sağaltımsal olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Fiziksel işkence yöntemlerinin ön plana alınması, şiddet sıralamaları oluşturulması, işkenceye maruz kalmanın sayısallaştırılması hafif, orta, ağır işkence ya da kabul edilebilir işkence kabul edilemez işkence gibi ayrımların yapılması sonucunu doğurabilmektedir. Bu da kabul edilebilir işkence sınıfına girecek davranışlar için bir tür hoşgörü gelişmesine yol açabilir. Öte yandan işkence görenler de işkence sonrasında yaşadıkları ile işkencenin türü arasında doğrudan bir ilişki kurma eğilimini benimsemekte ve salt psikolojik değişkenlerden ileri gelen ruhsal sorunları yadsıma eğilimi göstermektedirler. Bu da sağaltım çalışmasının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır.

Oysa gözaltına alınmaktan saliverilmeye ya da yargı güvencesine (burada yargı güvencesini ideal anlamında değil mahkeme kayıtlarına sanık olarak geçmenin hiç değilse kayıp kişilerden biri ya da faili meçhul bir cinayetin kurbanı olma olasılığının kısmen önlenmesi anlamında kullanıyoruz) ulaşmaya dek tüm süreç boyunca birey en yoğun olarak psikolojik saldırıyla karşı karşıya kalmaktadır. Dahası pek çok fiziksel işkence yöntemi asıl zedeleyici etkisini eşlik eden psikolojik etmene borçludur. İşkence gören pek çok kişi gözleri bağlı olarak dövülmenin çok rahatsızlık verici olduğunu belirtmektedir. Darbenin nereden ve ne zaman geleceğinin bilinmemesi ve çaresizlik darbeden daha yıpratıcı olmaktadır.

İşkence olgularında bilgi toplarken fiziksel işkencenin türleri ve ağırlığını saptama çabası iki önemli sürecin öneminin ikinci planda kalmasına neden olabilmektedir: 1) Gözaltına alma sırasında yaratılan psikolojik ortam ve

2) Fiziksel acı verme öncesinde kişinin dış dünyadan tümünden yalıtılması.

Genellikle gözaltına alınan kişilerin alınıp götürülmesi ve daha sonra veya o sırada evlerinde arama yapılması sırasında kişide bireysel gizliliğin yokedildiği, sosyal ortamından soyutlandığı, en yakın çevresinin de tehdit altında olduğu duygusu uyandırmaya özen gösterilmektedir. Aslında işkence bu evrede başlamıştır ve tümüyle psikolojik nitelikte olabilmektedir. Yukarıda sözü edilen ruhsal örgütlenmeye en önemli darbe bu evrede vurulur. Kişinin gizliliğine ve bireysel değerlerine saldırılmaktadır. Komşular ürkütülmüştür ve tutuklu geri döndüğünde eski çevresinde rahat edemeyecektir.

Sorgulama öncesinde kısa ya da uzun süren bekletme, genellikle tek başına bir hücrede bekletme de bir diğer işkence ögesidir. Bazan bu öge kişide fiziksel acının bir an önce başlamasını isteme biçiminde paradoksal bir duygu yaratacak düzeyde ağır bir baskı yaratabilmektedir.

Fiziksel işkence sırasında da işkencenin gerçek amacına yönelik çabaların ön plana çıktığını bu nedenle de psikolojik yöntemlerin zenginleştiğini görüyoruz. Her şeyden önce acı verme ve aşağılamanın bedensel değil ruhsal yapıya saldırı olduğunu düşünmeliyiz. Bedensel acı vermeye yönelik yöntemler ruhsal direnci düşürmek için kullanılan bir araç olarak ele alınmalıdır. Fiziksel işkence kavramının ön planda tutulması, fiziksel somut bir belirtinin saptanamaması durumunda işkencenin bulunmadığını öne sürme biçiminde, işkencecileri yasa önünde sorumluluktan kurtaran, bir sonuç doğurmaktadır. Bu, fiziksel bir belirti bulunamadığı zaman bir ruhsal hastalığın var olmadığını öne sürme gibi bilim dışı bir yaklaşımdır. Öte yandan yargı organları örneğin suç işleyen akıl hastalarının değerlendirilmesinde bir fiziksel bulgu koşulu aramadan psikolojik bozukluk varlığını kabul ederken işkence görmüş kişinin ruhsal durumdaki bozukluğu işkence kanıtı saymama eğilimi göstermektedirler. Bu yazılı tutumun tuzağına düşmemek için işkence gördüğünü öne süren kişinin muayenesinde ayrıntılı psikolojik değerlendirme yapılması koşulu üzerinde dırtilmesi ve salt psikolojik bozuklukların bile işkence kanıtı sayılması için hukuksal bir savaşım verme gerekliliği vardır.

Çarpıcı bir örnek olarak gözaltındaki ölüm olgularının bazılarının resmi makamlarca intihar olarak bildirilmesini alabiliriz. Bu açıklamayla polis yetkilileri ölümün sorumluluğundan kurtulduklarını düşünmekte bu nedenle de bu açıklamayı çekinmeden yapabilmektedirler. Oysa bu intiharların gerçek olduğunu kabul etsek bile gözaltı sürecinde gerçekleşmiş olmalarını bu kişiler üzerinde ölümü seçmeye yöneltecek ağır bir baskı uygulandığının kanıtı olarak saymamızı gerektirir.

1.3 Kadınlara Yönelik Cinsel İşkencenin Önemi

Kadınlara cinsel sarkıntılık ve tecavüzün ya da cinsel bölgelere yönelik işkencenin daha ağır bir işkence türü

olarak ayırt edilmesi ağır işkence, hafif işkence ayırımı kabul etme ve dolaylı olarak işkencecilere hafifletici nedenler sağlama sonucu doğurmaktan başka bir işe yaramaz. Bir insanın kendi isteği dışında başka insanların önünde soyunmak zorunda kalması, işkence ve cinsel tacizdir ve bu açıdan erkeklerle kadınlar arasında bir ayırım yapılmamalıdır.

İşkenceci, kurbanının özgüvenini ve kişilik örgütlenmesini yıkmaya çabaladığı için onun en özel yönlerini birincil saldırı hedefi olarak benimsemesi doğal olacaktır. İnsanın cinselliğine yönelik işkenceyi psikolojik işkencenin derinlemesine etkili bir türü olarak ele almak gerekir.

2. İşkenceciye İlişkin Yanılgılar

2.1. İşkencecilerin Psikolojik Yapısı

Herhangi bir kişiye (hatta konu üzerinde derinlemesine düşünmeyen bir psikolog ya da psikiyatriste) işkencecilerin nasıl insanlar olduğu konusunda bir soru yöneltildiğinde genellikle insanlara acı vermekten zevk alan bir tip çizer. Bu kişinin böyle olmasında sevgisiz bir çocukluğun rol aldığını, bu kişilerin yalnız yaşayan insanlar olduğunu, toplumla uyumlu ilişkiler kuramadıklarını da ekleyebilir. Bu yaklaşım "bir insana bu denli acı çektiren birinin normal sağlıklı biri olması olanaksızdır" düşüncesinin ürünüdür. Psikodinamik olarak bu yanıtla kişi bir işkenceciyle kendisi arasındaki ilişkiyi ortadan kaldırmaya güdüsüyle davranmaktadır.

Ancak bu yaklaşım bazı soruları yanıtsız bırakmaktadır. Bu tür kişilik bozukluklarının çok seyrek görüldüğü (% 0.1 ve daha az) saptandığına göre bir güvenlik biriminde bu bozukluğu gösteren her kişiye sağlıklı ve işkenceyi onaylamayan pek çok kişinin bulunması gerekir. Böyle bir ortamda ise işkencecilerden rahatsız olan ve işkenceciyi durdurmaya çalışacak ya da en azından bu olaylardan duyduğu rahatsızlıkla yakınmasını başka insanlara iletecek pek çok kişi çıkması beklenir. Ama böyle bir durumla hemen hiç karşılaşılmamıştır.

Öte yandan hukukun askıya alındığı yönetim dönemlerinde işkence uygulamasının ulaştığı sayılar ve işkence süreleri işkencecilerin ağır sadistik kişilik bozukluğu olan insanlar olması olasılığını matematiksel olarak ortadan kaldırmaktadır.

O zaman bu yanlışı düzeltip işkencecileri başka bir biçimde tanımlayabiliriz: İşkenceciler normal sağlıklı insanlardır. Bir otoritenin izni ve koruması altında ve yaptıkları kötü davranışın yüceltilmiş bir amaca hizmet etmek nedeniyle kaçınılmaz hatta yararlı olduğu inancıyla ve kimliklerinin gizli kalacağı güvencesiyle davranan sıradan insanlardır. Kamu görevlileridir.

Bir deneysel psikoloji araştırması bu savunuyu desteklemektedir (1, 2, 3). Öğrenmede cezanın rolü üzerine bir

araştırma diye tanıtılan bir deneye katılan denekler kurayla iki gruba ayrılmış, öğrenci rolündekiler bir odaya alınıp deneyi yürüten laboratuvar önlüklü bir kişinin denetiminde öğretmen rolündeki kişiler tarafından kollarına bacalarına elektrik kabloları bağlanmıştır. Öğretmenle denetçi odadan çıktığında bu sahte öğrenci odadan çıkarılmıştır. Deneyin yürütüldüğü odada üzerinde 15'er voltluk aralıklarla 450 volta kadar yükselen akımlar veren bir elektrik şoku kaynağı bulunmaktadır. Düğmelerin verdiği akımlar hafif, orta, kuvvetli, çok kuvvetli, şiddetli, çok şiddetli şok, Tehlike: aşırı şok ve xxx biçiminde işaretlerle ve sonuncular kırmızı etiketlerle işaretlenerek yapılan işlemin ağırlığı konusunda bir vurgulama oluşturulmuştur. Öğretmen bir mikrofondan sözde öğrenciye soru sormakta ve her yanlış yanıtta giderek artan bir elektrik şokunu yandaki odaya göndermektedir. Yandaki odadan gelen yanıtlar teybe alınmış yanıtlardan başka bir şey değildir. Ama her elektrik şokuyla birlikte öğrencinin acı çektiğini gösteren çığlıklar da işitilmektedir. Öğretmen daha yüksek voltaj verme konusunda duraksama gösterdiğinde otoriteyi temsil eden denetçi "lütfen devam edin" gibi nötr bir cümle kullanmaktadır.

Deneyin sonucu konusunda aralarında 40 psikiyatrist de bulunan gruplara insanların en çok kaç voltluk akım verebilecekleri sorulmuş, hiçbiri doğru tahminde bulunamamıştır. Deneklerin tümü tehlikeli diye işaretlenen 300 volta kadar çıkmış, 450 volta kadar devam edenlerin oranı ise % 62 olarak bulunmuştur.

Deney odasına denetçinin tersine öğretmene durmasını söyleyen bir ikinci sahte denek konduğunda öğretmenlerin daha erken durmaları da bir başka dikkati çeken bulgudur.

Bu deney işkencecilerin konumuna neredeyse bire bir uymaktadır. Kendilerine akla yakın ve doğru bir amaç sunulmuştur: Devlet aleyhine çalışan bir örgütü ortaya çıkarmak, bir suçun kanıtlarını bulmak vb. Yaptıkları yüzünden bir ceza görmeyeceklerdir. İşkence uyguladıkları kişinin gözleri bağlı olduğu için kendilerini teşhis edemez, işkence olayı ortaya çıksa bile katılanların kimlikleri bürokratik karışıklıklarla gizlenecektir vb. Amaca ulaşana kadar devam etmeleri gerekir. Bundan ötesi her insanın içinde varolan saldırganlığı özgür bırakmasıdır.

Hatta işkencenin bilgi almaktan çok kurbanın kişilik örgütlenmesini bozma amacına yönelik olduğu savımızı da bu deneyin içerikliğinde bulabiliriz. Deney fiziksel acıyı öğrenme olayında kullanma biçiminde sunulmuştur. Yani öğretici doğru yanıtları bilmekte ve bunlara uymayan yanıtlar karşısında ceza uygulamaktadır. Bir anlamda öğrenciye cezayla öğreticinin doğruları benimsetilmeye çalışılmaktadır. Bu işkencenin de temel amacıdır ama çoğu kez kendisi de bunun ayırında değildir. İşkenceden çıkan kişinin gerçekleri söyleyerek sorgucunun işini kolaylaştırması değil bir daha eskisi gibi davranmaya cesaret edememesi amaçlanmaktadır ve oldukça sık olarak sonuca ulaşılır.

2.2 İşkencecinin Bireyselliği

Bu konuda iki uç görüş bulunmaktadır. Biri işkencecinin tümüyle -yöntemler de içinde olmak üzere- örgütlü, giderek tek merkezli olduğu; diğeri ise işkencecinin tümüyle bireysel psikopatolojinin ürünü olduğu. Aslında her ikisi de yanlıştır. Evet dünyanın çok değişik kesimlerinde ve tarihin değişik dönemlerinde yöntemlerin benzerliği bir eşgüdümü düşündürmektedir. Ancak bu eşgüdümü fazla abartmamak gerekir. Bilimsel gelişmeler gizli kapaklı şeyler değildir. Bu gelişmeleri insan yaşamını kolaylaştırmak ve korumak için kullanabildiğiniz kadar kolaylıkla tam tersi amaçla da kullanabilirsiniz. Burada örgütlülük ve eşgüdüm güvenlik güçlerinin bireylere kötü davranımı konusunda devlet otoritesinin hoşgörüsünden ibarettir ve bu kadar işkencecinin sürmesine yeter.

Öte yandan işkenceciler bireysel bir tutum içinde değildirler. Evindeki küçük çocuğunun bedeninde sigara söndüren baba bile baba olmasının kendisine bu hakkı verdiği inancı ve yaptığı gizli kalacağı güvencesiyle saldırganlığını olduğunca özgür bırakmaktadır.

Ancak işkenceci, kurbanın ruhsal örgütlenmesine saldırırken sergilemesine izin verilmiş saldırganlığını kurbanının en duyarlı noktasına yöneltmede ve ona en fazla zararı vermede bir tür işgüdüsel yaratıcılık kullanmaktadır. Bunu sadece uluslararası bir eğitimle açıklamak abartılı olur. Çünkü işkence görmüş kişilerden edindiğimiz deneyimler işkencecilerin bazan kurbanın bile ayırıcılığına ruhsal zayıf noktaları sezemediğini ve buralara saldırarak amacına ulaştığını bize göstermektedir.

İşkencecinin ne tam bir bireysellik içinde ne de tam bir emir uygulayıcısı durumunda olmadığına direktmemizin amacı işkence uygulamasına katılan hiç kimsenin bu suçla ilişkin sorumluluktan kurtulmaması gerektiğini vurgulamak içindir.

3. İşkence Görene İlişkin Yanılgılar

3.1. İşkencede "Çözölmek"

Çoğu birey işkence altında kendisinden istenen bilgiyi vermenin işkencecinin amacına ulaşması olduğu ve bilgiyi vermekle "çözöldüğünü" sanır. Oysa çözölmek kavramını ruhsal örgütlenmenin bağlarının gevşemesi ve kişinin savunmalarının yetersiz kalması olarak alırsak bu sonuç hiç konuşmadığı durumlarda bile gerçekleşebilir. Fiziksel acı vermenin başlamasından çok önce ruhsal direncinin azaltılması için bir dizi uygulamadan geçmiştir. Dış dünyayla ilişki kurma olasılığının bulunmaması, öldürölmemesinin olası olduğunu bilmesi, unutulduğı duygusunu uyandıracak tek başına bekletilme, uykusuz tutulma, başkalarına yapılan işkence seslerinin dinletilmesi vb. Bunlara fiziksel acının eklenmesiyle zedelenmesi arttırılır. Ruhsal örgütlenmeyi yukarıda tanımladığımız biçimde ele aldığımızda işkence görmüş kişilerin pek

çoğunda istenen bilgiyi vermiş olsun ya da olmasın bazı değişiklikler oluştuğunu görüyoruz. İşkence sırasında kendisine işkencecinin söylediğı bazı şeylere farkında olmadan inanması ve işkencecinin söylediğı doğrultuda davranması bunun bir örneğidir. İşkence görmüş çoğu kişi kendilerine işkence sırasında sürekli söylenen "artık sakat bir insan olarak yaşayacaksın", "iktidarsız olacaksın", vb. telkinleri gerçekmiş gibi yaşayabilmektedirler. Yine yaşadıklarını kimseye anlatmamaları konusundaki telkinlere de kısmen uyduklarını ve işkence sırasında yaşadıklarını gizlemeye çalıştıklarını görürüz.

Bunu dinleyicileri rahatsız etmeme çabasıyla yaptıkları açıklamaları kendilerine yardımcı olmaya çalışan hekimlere karşı da aynı tutumu sürdürmelerini açıklamamaktadır.

Ayrıntılı görüşmeler sırasında çoğu kez kişilerin belli bir davranış, söz, dokunma gibi bir eylem sırasında "çözöldüklerini" ifade ettiklerine tanık oluruz. Burada kast ettikleri bilgi vermeye başlamaları değil bir tür ruhsal yıkımın başladığını duyumsamalarıdır. Bu kişiler bile işkencede çözölmeyi istenen bilgiyi verme olarak aldıkları için sonradan ortaya çıkan ruhsal sorunlarıyla işkence arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurma konusunda direnç göstermekte, bu durum da sağaltım çalışmalarını zorlaştırmaktadır.

3.2. İşkenceye Dirençlilik

Özellikle işkence görme olasılığı bulunan kişilerin işkenceye direnç geliştirmek için kendi aralarında bir tür eğitim çalışması yaptığı bilinir. Genellikle bu deneyimlerin aktarılması biçiminde olur. Ancak burada da bilgi verme çabası ana temayı oluşturduğu için bazan direnç kazanma çabası daha da zayıf düşme sonucu oluşturabilir. Örneğin fiziksel acıya bağırarak tepki vermesi daha koruyucu olabilecek bir kişinin bu tepkiyi engellemeye çalışması enerjisini daha da azaltacaktır.

İşkence sonrası rastlanan ruhsal bozukluklar açısından daha dirençli/dirençsiz bireyler bulunduğu biçiminde bir düşöncenin geçerliliğı şu ana dek kanıtlanmış değildir. Elimizdeki tek gösterge işkenceye uğrayacaklarına hiç olasılık vermeyen kişilerin daha derinlemesine etkilendikleri doğrultusundadır.

4. İşkenceye Hekim ya da Araştırmacı Yaklaşımına İlişkin Olanlar

4.1. Hekim ya da Araştırmacının Tarafsızlığı

Bir hekim ya da araştırmacının bilgi ve becerisini işkencecilerin hizmetine sunması ve onların işini kolaylaştırmasının söz konusu bile olmaması gerektiğı açıktır. Ancak işkence kurbanlarını ya da işkence olgusunu bilimsel ve/veya tıbbi bir yaklaşımla ele alırken de bu tür bir yanlışa dolaylı olarak düşölmeleri olasılığı bulunmaktadır.

Bilimsel yaklaşım her görüntüyü bir hipotez çerçevesinde araştırmayı ve elde edilen sonuçları yayınlamayı gerektirir. Bu yaklaşımın dürüstlük ve yansızlık dışında bir etik kodu yoktur. Ama işkence olgusu sözkonusu olduğunda bu yaklaşımın herhangi bir toplumsal araştırmadaki kadar rahat kullanılamayacağını görürüz. Belli bir işkence biçiminin diğerlerine göre daha etkili olduğunu ortaya koyan bir araştırmacının sonuçlarının yayınlanmasının araştırmacıyı işkencecilerle işbirliği yapmaya yakın bir konuma yerleştireceği kuşkusuzdur.

Aynı biçimde işkenceye uğradığını öne süren bir kişinin muayenesi sırasında salt fiziksel belirtilerin varlığını arama ya da saptanan belirtilerin betimlenmesi sırasında objektif olma adına bulguların anlamını gözden silen basitleştirmeler yapma ya da tarafsızlık adına yorumdan kaçınma da yine işkencecinin çıkarına hizmet edecektir. Örneğin bir kişinin sağ kürek kemiği üzerinde ve belinin sol yanında 10'ar cm uzunluğunda ve 4'er cm aralıklı iki paralel ekimoz bulunduğunu bildirmek bir betimleme biçimidir. Ama bu iki paralelin aynı doğrultuda bulunduğunu ve yaklaşık 4 cm eninde ve en az 50 cm uzunluğunda sert bir cisimle oluşturulmuş olduğunu belirtmek daha doğru bir anlatımdır.

4.2. İşkence Olgularına Sağaltım Yaklaşımı

Gerek fiziksel gerekse ruhsal sonuçlar açısından işkence olgusunun ele alınışı özel yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu yaklaşımın ayrıntıları bu kitabın başka kesimlerinde ele alındığı için ayrıntıya girilmeyecektir. Ancak fiziksel travmaları sıradan bir travma ya da ruhsal bozukluğu herhangi bir stres tepkisi gibi ele almak yanlıştır. Bazı ortaklaşmalar bulunsa bile konunun özel olduğunun unutulmaması gerekir.

KAYNAKLAR

- 1 Milgram, S. (1963), Behavirol Study of Obedience. J Abn., Soc. Psychol. 67: 371-376.
- 2 Milgram, S. (1968), "Some Conditions of Obedience and Disobedience to Authority", Int. J. Psychiat. 6: 259-276.
- 3 Morgan, C.T. (1984), "Psikolojiye Giriş Ders Kitabı" Yay. Haz. Sirel Karakaş, H.Ü. Psikoloji Böl. Yay., No: 1, 2. Basım s: 402-404.